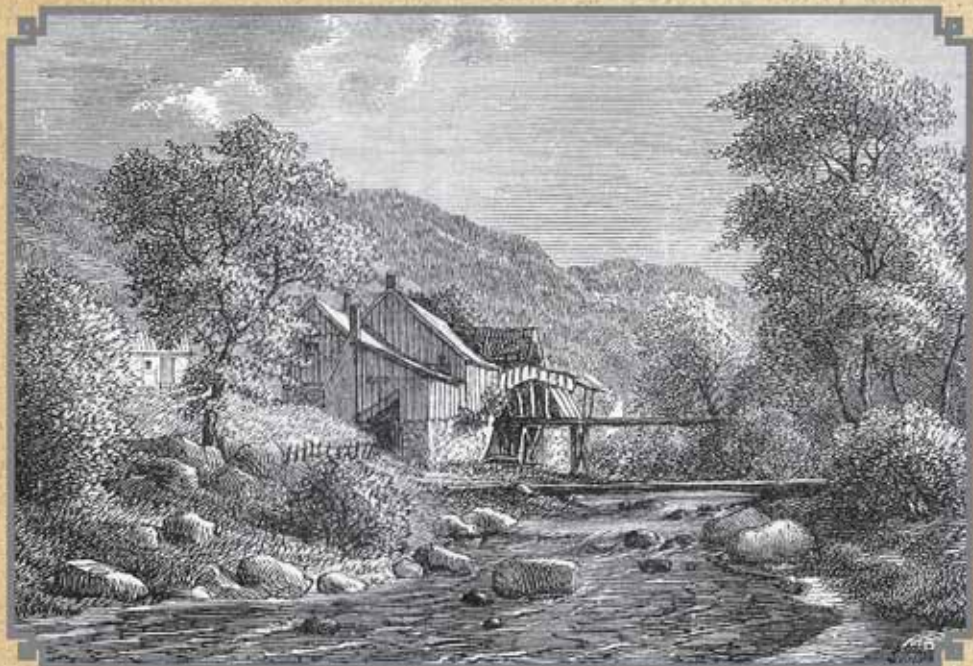

Skildring av Husqvarna

Återutgivning av text från 1867

En publikation från
e-boksbiblioteket.se

Skildring av Husqvarna.
Återutgivning av text från 1867

av J. Th.

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-641-9

Copyright © 2020 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.

Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

I den här e-boken får du veta mer om den lilla staden Husqvarna som i dag fungerar som en förort till närliggande Jönköping.

När den här texten skrevs så var det framför allt de många verkstäderna som intresserade svenskarna. Här fanns bland annat en omfattande vapenproduktion.

Den här texten publicerades ursprungligen år 1867 i tidskriften "Svea Folk-Kalendern 1868" med rubriken "Husqvarna".

Texten publicerades anonymt under signaturen "J. Th."

Eftersom den här texten skrevs på 1800-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

Skildring av Husqvarna år 1867

Den här texten publicerades ursprungligen år 1867 i tidskriften "Svea Folk-Kalendern 1868" med rubriken "Husqvarna". Texten publicerades anonymt under signaturen "J. Th."

Icke långt från Jönköping, knappt $\frac{1}{2}$ mil öster derom, ligger det för en hvar, som i sin ungdom studerat Palmblads geografi, åtminstone till namnet bekanta Husqvarna gevärsfaktori, dit Jönköpings och kringliggande orters befolkning söndagligen under sommaren så gerna ställa sina vallfarter och hvilket ställe väl ingen resande, som har tillfälle att åtminstone en dag uppehålla sig i den vackra och oändligt täckt belägna staden, lär underlåta att besöka.

Man får allt fara vida omkring i vårt på naturskönheter så rika land, innan man påträffar en utsigt, jemförlig med den Husqvarna erbjuder. Se blott de stora trädgårdarne, den majestätiska bergskedjan, vid hvars fot Husqvarna ligger, hvilken synes resa sig mot skyarne och är, ifrån foten till högsta spetsen, klädd med barr- och löfskog, hvaremellan kala berg framsticka med icke sällan lodräta väggar! Se, åt vester, sjön Wettern och de på dess andra sida varande bergshöjder och kullar — åt söder den vackra Brånerydsdalen med sina kullar

och odlingar, samt till höger derom den mindre bergskedjan, som begynner sin stigning med vackra åkerfält och vidsträckta löfängar! Se sedan de väldiga vattenfallen, af hvars dån man hardt nära bedöfvas — se slutligen de många verkstäderna, der Vaulunders flitiga afkomlingar smida sitt jern, oss sjelfva till skydd och fienden till skräck! Se allt detta och säg att en liten utfärd till Husqvarna ej lönar mödan! Ty liten möda och besvär kostar det allt, innan man för den branta i zigzag anlagda bergsvägen hinner upp till det öfversta fallet vid Ebeqvarn, men hvarifrån man ock torde ega den vackraste utsigten.

Husqvarna, beläget i Hakarps socken, består af 1 mantal krono. Norra och Södra Husqvarna blef anlagdt omkring 1680 under namn af Jönköpings faktori, men erhöill sina privilegier först år 1715. Det drefs hela tiden för kronans räkning till år 1757, då det såsom everdlig egendom öfverläts till öfverdirektören Fredrik Ehrenpreus, hvarefter det ensamt fick namn af Husqvarna faktori. Stället har en särdeles fördelaktig belägenhet i öfre sluttningen af den dal, som vester ut sänker sig ifrån de höga berg, hvilka på östra sidan följa Wetterns strand norrut. Det delas i tvenne delar af den s. k. *Husqvarna ström*, hvilken, sedan den på en sträcka af $1/12$ mil genombrutit förenämnda berg, från fall till fall, af hvilka trenne isynnerhet äro märkvärdiga för sin höjd, af omkring 50 till 70 fot, slutligen störtar sig utför det nedersta och brantaste fallet, samt sedermera, under en jemn och sakta fart, $1/16$ mil från Husqvarna, hvälfver sitt vatten i Wetter. Egare af stället hafva varit ofvannämnde Fr. Ehrenpreus, dess son kapten J. Ehrenpreus och år 1829 öfversten frih. G. Sture och enkefru friherrinnan Charlotta Sture, hvilka tillhandlade sig det af nämnde kapten Ehrenpreus.

Faktoriet, hvilket då var i hög grad förfallet, har sedan sistnäm-

de år blifvit med dryg kostnad förbättradt, dels genom betydliga reparationer, dels nybyggnader, hvaribland isynnerhet må nämnas: en smedja med en räckhammare, 2 vällhamrar, 4 härdar och 1 blåsmaskin, samt ett nytt borrh- och appreteringshus med 8 borrhbankar, slipverk, såg- och dragverk för gevärspipor, i hvilka begge allt det inre rörliga verket är af gjutet tackjern. Utom förenämnda verk finnas äfven qvarn och 5 stora trädgårdar med betydligt antal fruktträd. Faktoriet, som af kronan fått sig tillförsäkradt en årlig beställning af omkring 2,000 gevär, kan i sitt närvarande skick tillverka minst 6,000 gevär om året.

Af den nuvarande arbetspersonalen, som utgöres af 220—230 personer, äro alla, utom pipsmeder ooh stockmakare, som bo på stället, spridda på landet i Westergötland och flera socknar i Småland, isynnerhet i Bankeryds församling. Alla dessa besutne arbetare, som i moraliskt afseende förtjena det största loford och hvilka från far till son äro bepröfvade, äro samt- och synnerligen utmärkt skickliga vapensmeder¹.

År 1865 utfärdade några svenske män, hrr V. Ankarcrona (en äldre broder till fabriets nuvarande nitiske och insigtsfulle disponent hr Emil Ankarcrona), R. von Feilitzen, L. Guilletmot, K. Ljunglöf, C. A. Rettig, E. von Vegesach och C. A. Ångström, en inbjudning till

¹ Vid Husqvarna gevärsfaktori har under åren 1861—65 tillverkats och till kronans förråder levererats 1,337 miniegevär, 7,000 refflade infanterigevär och 950 kammarladdningsgevär, samt förändrats 1,300 infanterigevär till kammarladdningsgevär, allt till ett sammanräknadt värde af 363,604 rdr 75 öre, hvarjemte blifvit tillverkade för särskilda skarpskytteföreningar 4,603 infanterigevär och 52 kammarladdningsgevär, samt dessutom 342 skolgevär, 5 par kavalleripistoler och 50 par pistoler för generalpoststyrelsens räkning, till värde af 183,014 rdr 50 öre; utgörande alltså hela tillverkningsvärdet 546,619 rdr 25 öre. Arbetsstyrkan har vexlat mellan 222, som varit den minsta, och 230 eller den högsta.

aktieteckning i "Husqvarna vapen-aktiebolag", hvilket skulle ega ett kapital af 1,000,000 rdr rmt, fördelade i 10,000 aktier å 100 rdr hvarje. Afsigten dermed var att betydligt utvidga det nuvarande faktoriet och uppdrifva gevärs- och vapentillverkningen i större skala till en för landet naturlig industri, hvars alster skulle säljas till utlandet, sedan vi först fyllt våra egna behof. Till den ändan hade aftal träffats om köp af Husqvarna och Tormenås landegendomar med dertill hörande gevärsfaktori för en köpeskilling at 450,000 rdr rmt. Oaktadt detta för anläggning af vapenfabrik i en för vårt land passande skala är en den mest lämpliga plats, belägen tätt utmed södra stambanan, på ringa afstånd från tvenne jernvägsstationer (Jönköpings och Tenhults), och genom en 1/8 mil farbar å förenad med Wetteren till egen lastageplats, midt i hjertat af landet och således icke utsatt för fiendliga öfverrumplingar — oaktadt alla dessa företräden har detta nationalekonomiska och fosterländska företag af allmänheten icke omfattats med det intresse, som det obestriddigen förtjenar och förslagets upphofsmän förutsatt såsom alldeles gifvet. Det ser nästan ut, som hade alltsammans fallit i glömska, bedräfligt nog! Detta kan möjligen slutas deraf, att enligt nämnde inbjudning bolaget skulle anses konstitueradt, när halfva aktie-talet blifvit fulltecknad, hvarefter delegarne skulle sammankallas för antagande af bolagsordning och val af styrelse — och enär någon sådan kallelse, åtminstone förf. till denna uppsats veterligt, ännu ej utfärdats, är det tyvärr antagligt att de bestämda 5,000 aktierna ännu ej hunnit blifva tecknade. I detta fall har svenska nationen verkligen visat sig vara "en trög nation" dock utan "hetsigheter". Att inbjudarnes, som det kan tyckas, välgrundade förhoppningar på allmänhetens deltagande härvidlag kommit på skam, är så mycket märkvärdigare, som vårt land besitter alla för ge-

värs- och vapentillverkning erforderliga materialier af ädlaste slag, och flera af våra förnämsta jernbruks bästa produkter utskeppas till främmande länder, till en del för tillverkning af gevär och vapen, dem vi sedan återköpa till högre priser — så mycket märkvärdigare, som, utom det för landet gagneliga som det projekterade bolaget borde komma att utöfva, all anledning finnes att förmoda det bolaget skulle lemna god behållning.

På Husqvarna egor finnas lemningar efter ett fäste, hvilket, enligt sägnen skall haft namn af *Garpa skans* eller *Garpa vall* och förmodligen tillhört det straxt nedanför vid Husqvarna ströms utlopp i Wetteren belägna, fordom starkt befästade *Rumlaborg*. Folkmängden beräknas till vid pass 350 personer. År 1822 inrättades här en vexelundervisningsskola samt 1827 ett kapell för Husqvarna bruksförsamling. Faktoriet har äfven egen försörjningsanstalt, fattighus och fattigkassa. År 1612 var här ett salpeterbruk. Kronans krutbruk vid namn Husqvarna hade af ålder bestått af en enda krutqvarn under inseende af chefen för fältartilleriet i Jönköping.

Åtskilliga olyckor hafva timat här, såsom åren 1729, 1746, 1754, 1757 och 1792. Den 2 April sistnämnde år sprang hela inrättningen jemte 808 centner krut i luften, hvarefter bruket upphörde och dess privilegier år 1796 blefvo öfverflyttade till Husby kloster i Dalarne.

Byggnaderna för faktorismederna och platsens öfriga befolkning äro lagda ”i form af stad”, som det heter i en gammal beskrifning öfver Jönköping och dess omgifning, och vid Husqvarna gata — i mången småstad eller köping ser man mindre reputerliga gator än denna — finnes åtskilliga handelsbodas och andra lokaler, hvarest med förmån drifves en ej så obetydlig köpenskap med sådana artiklar, som till lifvets uppehälle och nödtröft höra. — Isynnerhet från

en viss punkt på jernvägen — uppe vid Tormenås — har man en särdeles pittoresk utsigt öfver det herrliga landskapet och det lilla idoga samhällets verkningskrets; och vi vilja särskildt fästa de resandes uppmärksamhet, hvilka under den vackra årstiden färdas på jernväg från Jönköping söderut, att vid pass 10 minuter efter det tåget satt sig i rörelse från sistnämnda station kasta en blick ut genom venstra kupéfönstret. Den syn, som då möter ögat, går ej så snart ur minnet!

J. Th.

Husqvarna.

Husqvarna vattenfall.

Tillägg

Det är med stor tillfredsställelse vi erfara att, sedan det omtalade Aktiebolaget icke lyckades komma till stånd, ett nytt sådant under benämningen *Husqvarna Vapenfabriks Aktiebolag* blifvit stiftadt, hufvudsakligast af släktingar till egaren, brukspatron Th. Anckarkrona, såsom grefve L. af Ugglas, brukspatron Hugo Tamm m. fl. Detta bolag har redan med utomordentlig energi utvidgadt faktoriet, uppfördt en stor nybyggnad der 300 arbetare få plats, anskaffat nya maskinerier, hvaribland en ofantlig stor turbin om 75 hästkrafter och låter nu vid Munktells fabrik i Eskilstuna förfärdiga samma maskineri till Remingtongevärens låsdelar, hvilket för Eskilstuna fabriks räkning blifvit införskrifvet från Amerika. Faktoriet, som till alla dess delar är af inhemskt ursprung, skall framgent kunna årligen tillverka 15 à 20,000 gevär och har nu äfven af regeringen erhållit betydliga ordres af sådande efter den s. k. Remingtonsmodellen.

Det är således att hoppas, det både vår armé och vår blifvande nationalbeväpning skall kunna förses med inom landet förfärdigade vapen och att det ryktbara gamla gevärsfaktoriet vid det af naturen så lyckligt lottade *Husqvarna*, skall gå en vacker utveckling och förkofrn till mötes.

Viktiga ord och personer

Ankarcrona, Emil.

[1833–1893] Svensk brukspatron. Var en framgångsrik disponent för vapenfabriken i Husqvarna.

Centner.

Viktmått. En centner motsvarade 100 skålpund, alltså 42,5 kilo.

Ehrenpreus, Fredrik.

[1714–1794] Svensk industriman. Var en framgångsrik chef för gevärsfaktoriet i Huskvarna och tog år 1757 över ägandet av fabriken. Ehrenpreus var en av sin tids rikaste män i Jönköping. Företaget Husqvarna döpte på 1970-talet en vapenmodell efter Ehrenpreus och hans familj.

Ehrenpreus, Jöran.

[1750–1828] Svensk industriman. Drev bland annat Huskvarna krutbruk och Örebro gevärsfaktori.

von Feilitzen, Reinhold.

[1815–1898] Svensk sjömilitär och vapenkonstruktör. Feilitzen tjänstgjorde vid flottan under större delen av sin karriär och utsågs till konteramiral år 1876.

Guilletmot, Carl Louis.

[1824–1901] Svensk grosshandlare och bankir.

Ljunglöf, Knut.

[1833–1920] Svensk företagare. Var en av landets rikaste personer och drev bland annat snusfabrik. Snuset "Ljunglöfs etta" var en av landets första nationella märken och är döpt efter honom.

Palmlblad, Vilhelm Fredrik.

[1788–1852] Historiker, författare och professor i grekiska. Publicerade flera läroböcker i geografi, bland annat "Utkast till fäderneslandets geografi" år 1829.

Rdr rmt.

Valutaenhet. Enheten riksdaler riksmünt infördes 1855 och innebar en övergång till decimalsystemet. En riksdaler motsvarade 100 öre. Enheten ersatte det tidigare använda riksdaler specie, en riksdaler specie var värd fyra riksdaler riksmünt. Valutaenheten ersattes år 1873 med kronan.

Rettig, Carl Anton.

[1814–1896] Svensk jurist, brukspatron och riksdagsledamot. Drev bland annat Kilafors järnverk.

Sture, Gustaf.

[1774–1841] Svensk militär och friherre. Tjänstgjorde både vid livregementsbrigadens husarkår och som överstelöjtnant vid Västgöta dragonregemente.

Vaulunder.

Äldre stavning för alvernas hövding Völund. Denne var en mycket skicklig smed. I den här texten används ordet som en synonym till ordet ”smed”.

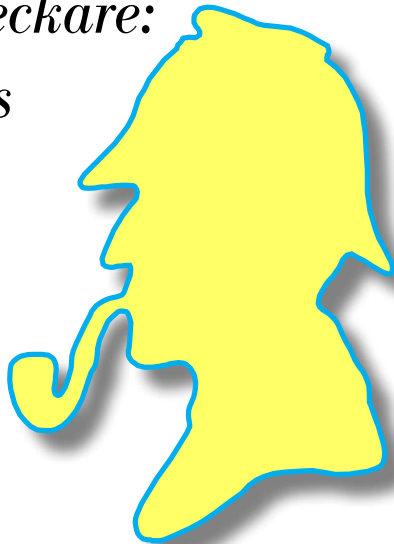
Ångström, Carl Arendt.

[1821–1896] Svensk uppfinnare. Skapade ett stort antal tekniska innovationer till gruv- och stålindustrin, bland annat pumpar och turbiner. Drev också en fabrik för tändhattar.

*Om du gillade den här e-boken
så kolla in våra deckare:*

- *Sherlock Holmes*
- *Filip Collin*
- *Leo Carrington*
- *Asbjörn Krag*
- *Auguste Dupin*
- *Dick Donovan*

Mer info: www.klassiskadeckare.se